

Vlado Žabot

Stari Pil

Cankarjeva založba, Ljubljana 1989

Za priročno uporabo bi ob *Starem Pilu* najprej morali razdeliti mlado slovensko prozo na tri vodilne segmente: na slo-postmodernizem, na literaturo »dogodkovnega subjekta« z bolj ali manj avtobiografskimi temelji ter na nadčasovno, nadzvrstno pisavo v maniri literature 20. stoletja, kakršno smo kot »moderno« konzumirali iz srednješolskih učbenikov. Razmejitev smo orisali z namenom, da Žabotovo pisanje vsaj okvirno označimo: seveda ga bomo vtaknili v tretjo, zadnjo varianto.

Po novelesni zbirki *Bukovska mati* je *Stari Pil* druga knjiga Vlada Žabota in evidentno je, da ga pot na slovenski Parnas vodi po stilno sila ravni črti. Pričujoči tekst je nedvomno prozno delo, ni pa popolnoma jasno, če naj imamo *Stari Pil* za roman, saj besedilo vežeta v celoto večinoma le prisotnost junaka Kalmana ter atmosfera, ki jo tokrat bukvalno lahko razumemo kot splet geografsko-meteoroloških razmer. Zgodba sama je neopredeljiva tako časovno kakor prostorsko in še manj dramaturško-logično. Na kratko si jo oglejmo: junak Kalman forsira sila depresivno in neprijazno pokrajino, vstopa v krčme, polne čudnih gostov, naveže zapleteno razmerje z natakario Lucijo (ta pripové »tri Lucijine zgodbe«), neprenehoma se srečuje s smrtjo v vseh mogočih oblikah in povsem na koncu — če smo prav razumeli — tudi sam utone. Vse to se dogaja na stošestdesetih straneh.

Vrnimo se sedaj na nekatere elemente Žabotove pisave. Temeljna stilna in tudi idejna poteza so prejkone opisi narave, ki se postavlja pred junaka težka, vlažna, meglena in sploh sila zoprna, da naravnost implicira deviantnost slehernega bivanja v njej. Temu primerni so tudi fantazmatski domačini, ki jih kot tujec srečuje Kalman: so družba kadavrov, nekateri manj in drugi prav vidno mrtvi. Njihova živost je očitno le domislica neznane transcendentne sile, ki bi jo lahko opisali kar avtorju samemu, saj oprijemljivejših podatkov glede tega fenomena v *Starem Pilu* ni najti. Kalman je v tem kafkovsko morastem svetu tujec; pahnjen je v iracionalna srečanja in dejavnosti, ki so tuje vsaki tosvetni naturi. Žal pa je v isti meri tuj tudi bralcu.

Prav to je osnovni problem Žabotovega teksta: ne spremljamo niti razumnega junaka v nerazumnem svetu niti zmedenega junaka v konfliktu z realnostjo — uganka nam ostajata oba, za povrh pa je enako nedoločen tudi pripovedovalec, ki sicer stoji na »vsevedni« poziciji, omejuje pa se zgolj na deskripcijo.

Kalman se ne sprašuje po vzrokih očitno čudnih dogodkov in zgolj na površju reflektira svet okoli sebe. Edini kavzalno oprijemljivi deli *Starega Pila* so »tri Lucijine zgodbe«, s čutnostjo prežete izpovedi edine resnično žive osebe Žabotovega fiktivnega sveta. Medsebojna izključljivost treh zgodb je zanimiva narativna domislica, žal pa iskanje resnice v tako razresničenem svetu nekako nima pravega pomena.

Tudi spolnost, prav v zvezi z Lucijo pomemben element pripovedi, se v narobe svetu lahko izrazi le kot perverzna in jalova aktivnost. Srečujemo jo kot bolešno voyeurstvo, posilstvo ali celo kot nekakšno odrsko občevanje, vseskozi v ozki zvezi z atmosfero smrti, zato bi Žabota mogli prepoznati za radikalizatorja motivike eros-thanatos: prav Ljubezen do Lucije (če ta spet ne laže!) je povzročila splošno anemičnost prebivalcev romanesknega sveta in tudi junaka Kalmana erotični objem potegne v nebivanje.

Ob antimimetičnosti in časovno-prostorski neopredeljenosti je torej diada eros-thanatos tisto nujno vezivo, ki *Starega Pila* sploh konstituira v besedilo oziroma roman. K temu bi lahko dodali tudi jezik, ki je sicer dokaj razgiban, a zelo kleno zasleduje siceršnjo vsebinsko zasnovo teksta. Je arhaičen in težak, s čimer primerno poudarja notranje občutje besedila, žal pa je branje tako enosmerno kompaktnega besedila bralcu dokaj težavno opravilo.

Stari Pil Vlada Žabota s svojo nemimetično in nelogično strukturo znova vzpostavlja vprašanje konca literature, v našem primeru konca zgodbe kot take oziroma pripovedovanja samega. Zdi pa se, da — ob navzočnosti siceršnje mlade slovenske proze — to vprašanje le ni tako radikalno in brezupno. *Stari Pil* pač potrjuje preverjeno misel, da ima vsaka doba sebi primerne oblike zavesti in umetnosti, rečeno naravnost: modernistična tradicija »novega romana« konec osemdesetih enostavno nima več prave moči, tako kot tudi sveža produkcija ne. Spopadi s postmodernizmom so prinesli, če ne drugega, vsaj za žanre in referencialnost izostren bralski čut in dejstvo, da lahko trg že ob izidu dokaj natančno označi knjige za zastarele. In *Stari Pil* je, če že ne zastarelo, pa vsaj zelo zelo klasično branje.

Tone Vrhovnik